

Кірін Р.С.

*доктор юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень»
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»*

Ширшикова Р.М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО Е-УРЯДУВАННЯ НА ПІДЕТАПІ ПЕРШОЇ КОНЦЕПЦІЇ (2011–2014 РР.)

Вступ. Розвиток і широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) є глобальною тенденцією останніх десятиліть. Використання сучасної сукупності технологічних операцій з інформацією стає дедалі більш значущим чинником забезпечення конкурентоспроможності економіки, підвищення ефективності процесів управління як на державному так і на місцевому рівнях.

В свою чергу, ефективна взаємодія держави і суспільства вимагає інноваційних підходів у сфері державного управління, одним з яких є використання в управлінському механізмі найсучасніших ІКТ. Якщо держава дійсно прагне набути статусу євроінтеграційного суб'єкту, вона не може ігнорувати без шкоди для себе і своїх громадян найважливіші тенденції формування суспільства ХХІ ст. Ефективне використання ІКТ, і передусім Інтернету, є в цьому контексті найважливішим чинником розвитку інформаційного суспільства (далі – ІС). Відмінні риси, властиві електронному урядуванню (далі – е-урядування), визначають його як інструмент, що дає змогу інтенсифікувати розвиток ІС, підвищити ефективність державного управління, трансформувати його у більш відкриту і прозору для бізнесу та громадянського суспільства організаційну форму, яка орієнтована на підвищення рівня довіри та лояльності.

Тож не випадково ця сукупність суспільних відносин потребувала відповідного правового забезпечення. Попередні етапи та підетапи розвитку окремих інститутів національного, європейського та міжнародного законодавства безумовно заклали джерельну базу права е-урядування, втім відносно України вона мала підготовчий, опосередкований характер аж до 2010 р., наприкінці якого в Україні була схвалена перша Концепція розвитку е-урядування [1] (набрання чинності – 27.12.2010 р.), що передбачала реалізацію трьох основних етапів впродовж 2011–2015 рр. Її прийняття на два дні «випередило» ухвалення другого Європейського плану дій з е-урядування на період 2011–2015 рр. [2], який конкретизував розвиток відповідного блоку відносин нової стратегії економічного розвитку на найближчі 10 років – «Європа 2020» [3]. Відтак, в історико-правовому аспекті особливості формування законодавства про е-урядування на підетапі (2011–2014 рр.) першого концептуального етапу (2011–2016 рр.) є достатньо цікавими для генерації знань відносно цього новітнього угруповання в системі вітчизняного законодавства.

Аналіз сучасного стану досліджень. Актуальність проблем осучаснення відносин урядування обумовили значний науковий інтерес з боку представників галузей знань,

що безпосередньо чи опосередковано стосуються сфери правового забезпечення публічного управління та адміністрування. Проте, враховуючи обраний для дослідження період розвитку законодавства, слід звернути увагу на зміст окремих тогочасних публікацій.

Так, І. Лопушинський розглянув можливість використання Україною досвіду США щодо впровадження інструментів е-демократії та е-урядування [4]. Вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів (далі – НПА) з використанням комп'ютерних мереж стали одним з предметів дослідження В. Нестеровича [5].

Розглядаючи систему нормативно-правового забезпечення е-урядування в Україні, В. Шуляк дійшов висновку, що нормативно-правові передумови функціонування е-урядування передусім базуються на чинному законодавстві у сфері інформаційних відносин і захисту інформації. Для забезпечення і регламентування функціонування багатофункціональної інформаційно-телекомунікаційної системи повинні бути розроблені відомчі НПА як концептуального змісту (першого рівня), так і положення, порядки, регламенти і інструкції (відомчі НПА другого рівня) [6, с. 140–141].

В. Фурашев вважає, що під час розробки та впровадження адміністративної реформи в Україні необхідно обов'язково враховувати об'єктивні вимоги системи е-урядування. Це стосується, в першу чергу, питань, які пов'язані з можливістю або неможливістю формалізації визначених процесів, процедур, дій в системі урядування на всіх рівнях, а також логічності та послідовності цих дій. Це можна зробити лише на підставі аналізу та оптимізації інформаційних потоків, які впливають із завдань та функцій складових (органів) системи урядування (існуючої або майбутньої) [7, с. 48]. На рівні науково-методичних розробок представлено зібрання кращих зарубіжних практик інституційних та організаційних засад впровадження е-урядування [8].

Варто звернути увагу й на періодизацію основних віх інформатизаційних процесів у державі, яку О. Волох пропонує поділити на такі етапи: 1) початок 1990-х рр. – 1998 р. (прийняття інформатизаційних законів, схвалення Концепції адміністративної реформи в Україні); 2) 1998–2007 рр. (прийняття Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»); 3) 2007–2010 рр. (схвалення Концепції розвитку е-урядування в Україні); 4) 2011 р. (прийняття Плану заходів щодо реалізації розвитку е-урядування в Україні) – 2013 р. (схвалення Стратегії розвитку ІС в Україні, Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку е-урядування в Україні в новій редакції); 5) 2014 р. (утворення Державного агентства з питань е-урядування України) – 2016 р. (схвалення Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 рр.) 6) 2016 р. – донині [9, с. 123]. Однак, виділяючи певні етапи, автор не зовсім послідовно окреслив їх межі, адже не всі визначені роки пов'язані із прийняттям відповідних НПА.

Нарешті, відмітимо, що у попередніх статтях хронологічно були розглянуті: – етап генерування інформаційних правових засад державного та місцевого урядування, концептуальним актом якого виступив закон про інформацію (1992–1998 рр.); – етап створення ранніх інформатизаційних правових засад урядування, концептуальними актами стали закони про Національну програму інформатизації, її Концепцію та завдання (1998–2001 рр.) [10]; – етап інтернетизації діяльності органів влади у 2002–2003 рр. [11] та 2004–2005 рр. [12]; – інформаційно-телекомунікаційний підетап (2006–2008 рр.) правового регулювання відносин е-урядування [13].

Отже, підетап формування джерел права е-урядування впродовж обраного періоду, який слід визнати першим в Україні, де були прийняті НПА концептуального і забезпечувального характеру, що безпосередньо торкалися сфери відносин з е-урядування, є достат-

ньо важливим в побудові системи наявних НПА з е-урядування в Україні та Європейському Союзі (далі – ЄС).

Метою статті є визначення особливостей та змісту нормативно-правових актів, які регулювали правовідносини е-урядування на підетапі першої концепції у період з 2011 по 2014 рр.

Виклад основного матеріалу. Початок першого концептуального етапу формування законодавства України про е-урядування супроводжувався визнанням одним із пріоритетів розвиток ІС, серед інструментів якого важливе місце посідає саме е-урядування. Впровадження останнього було покликане сприяти створенню умов для відкритого і прозорого державного управління. В свою чергу, в якості головної складової е-урядування розглядався е-уряд, як єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади (далі – ОДВ) та органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання.

Крім того, однією з цілей першої Концепції е-урядування було задеклароване виконання основних положень Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада» [14], яка, по-перше, навряд чи мала статус НПА, а, по-друге, про е-урядування взагалі не згадувала. Хоча, слід відмітити, що окремі його елементи все ж фігурували в цій програмі, як то: – створення єдиної е-бази даних адміністративних (державних) послуг органів виконавчої влади (далі – ОВВ) та ОМС; – запровадження державної е-реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців та взаємний обмін інформацією між усіма її учасниками; – створення е-майданчиків торгівлі газом для продажу вільних (не законтракованих) обсягів природного газу промисловим споживачам за вільними цінами; – створення загальнодержавного е-кадастру землі й відповідної земельно-інформаційної бази даних, проведення інвентаризації

земельних ресурсів; – розробка законопроєкту щодо запровадження системи державної е-реєстрації суб'єктів господарювання.

Водночас в ЄС активний розвиток сфери е-урядування відбувався на тлі вже згаданого другого Європейського плану дій. В ньому, крім іншого, зазначалося, що загальний прогрес, досягнутий у виконанні Плану та в розвитку е-урядування в цілому, вимірюватиметься щорічно за допомогою відповідного набору інструментів (бенчмаркінг, порівняльний аналіз, самооцінка тощо) та методів (веб-дослідження, аналіз публічних даних, тестування користувачів, інтерв'ю тощо). Держави-члени мали ділитися відповідними ініціативами з бенчмаркінгу з Європейською Комісією (далі – ЄК) та іншими державами-членами, щоб забезпечити розробку спільних заходів з вимірювання серед зацікавлених сторін [2]. Власне розвиток е-урядування в період 2011–2014 рр. супроводжувався законодавчими ініціативами ЄС, наведеними у таблиці 1.

Головною політичною ініціативою ЄС, яка сприяла розвитку е-урядування в цей проміжок часу, безумовно стало прийняття Плану дій з розвитку е-урядування на 2011–2015 рр. [2].

Зокрема, у ст. 15 Директиви 2006/123 було передбачено співробітництво з оцінки технологій у сфері охорони здоров'я (далі – ОЗ). Таким чином ЄС підтримує і сприяє співробітництву та обміну науковою інформацією між державами-членами в рамках добровільної мережі, що об'єднує національні органи влади або органи, відповідальні за оцінку технологій в цій сфері, призначені державами-членами. Ця мережа ґрунтується на принципах належного управління, включаючи прозорість, об'єктивність, незалежність експертизи, справедливість процедури та відповідні консультації із зацікавленими сторонами.

План дій з розвитку е-урядування в ЄС на 2011–2015 рр. (*eGovernment Action Plan for the period 2011–2015*) став логічним продов-

Розвиток е-урядування в ЄС 2011–2014 рр. [15, додаток 1]

2011
Директива № 2006/123/ЄС від 09.03.2011 р. про реалізацію прав пацієнтів на транскордонну охорону здоров'я [16]
2012
Регламент № 1024/2012 від 25.10.2012 р. про адміністративну співпрацю через інформаційну систему внутрішнього ринку [17]
2013
Директива № 2013/37/ЄС від 26.06.2013 р. про внесення змін до Директиви № 2003/98/ЄС про повторне використання інформації державного сектору [18]
2014
Директива № 2014/55/ЄС від 16.04.2014 р. про електронне виставлення рахунків у публічних закупівлях [19] Регламент № 910/2014 від 23.07.2014 р. про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку [20]

женням попередніх планів із розвитку цифрової Європи (*Action plan eEurope 2002 for the period 2001–2002, Action Plan eEurope 2005 for the period 2003–2005, i2010 eGovernment Action Plan for the period 2006–2010*). Він містить детальну інформацію за такими напрямками: 1) розширення можливостей користувачів – послуги, розроблені з урахуванням потреб користувачів та інклюзивні послуги; 2) внутрішній ринок – безперебійні послуги для бізнесу; 3) ефективність та результативність – вдосконалення організаційних процесів; 4) передумови для розвитку е-урядування: 4.1) ключові фактори; 4.2) інноваційне е-урядування; 5) управління.

Регламент 1024/2012 (*Internal Market Information System Regulation* (далі – ІМІ)) так само був спрямований на розвиток Повідомлення ЄК від 21.02.2011 р. «Краще управління єдиним ринком через посилення адміністративної співпраці: Стратегія розширення та розвитку Інформаційної системи внутрішнього ринку (далі – ІСВР)», яке містило плани щодо можливого поширення ІСВР на інші акти ЄС. Крім того, у Повідомленні ЄК від 13.04.2011 р. «Акт про єдиний ринок: Двадцять важелів для стимулювання зростання і зміцнення довіри – «Працюючи разом, створюємо нове зростання»» підкреслювалася важливість ІМІ для зміцнення співпраці між залученими суб'єктами, в тому числі на місцевому рівні, що сприяє кращому управлінню єдиним

ринком. Тому вказаний Регламент передбачав необхідність створення надійної правової бази для ІМІ та набору загальних правил для забезпечення ефективного функціонування ІМІ.

Директивою 2013/37 (втратила чинність у 2021 р.) визнавалося, що розвиток у напрямку ІС впливає на життя кожного громадянина ЄС, оскільки дозволяє йому, між іншим, скористатися новими способами доступу до знань та їх набуття. Вироблення цифрового контенту призвело до швидкого створення робочих місць в останні роки, і ця тенденція триває. При цьому, переважно у публічному секторі відбувається збір, вироблення, відтворення та поширення широкого спектру інформації у багатьох сферах діяльності, наприклад, соціальной, економічній, географічній, метеорологічній, туристичній, діловій, патентній, освітній тощо.

Регламент 910/2014 (*e-IDAS*) мав на мені підвищити рівень довіри до е-транзакцій на внутрішньому ринку шляхом створення спільного підґрунтя для безпечної е-взаємодії між громадянами, суб'єктами підприємницької діяльності та органами публічної влади, покращуючи у такий спосіб дієвість публічних і приватних онлайн-послуг, е-бізнесу та е-комерції в ЄС.

Нарешті, Директива 2014/55 (*e-Invoicing*) вирегулювала відносини у сфері е-виставлення рахунків у секторі B2G (*business-to-government*) в частині державних закупівель.

Окремо слід зауважити, що політико-правові зрушення в ЄС продовж 2013–2014 рр. були фінансово забезпечені Програмою «З'єднуємо Європу» (інша назва – «Об'єднуємо Європу») (*Connecting Europe Facility, CEF*), Телекомунікаційним сектором (*Telecom Sector*), Програмою «Горизонт 2020» (Суспільні виклики) (*Horizon 2020, Societall Challenges*), а також Європейськими структурними та інвестиційними фондами (*European Structural and Investment Funds*).

Розглянувши План дій з розвитку е-урядування у своєму висновку Європейський соціально-економічний комітет (*The European Economic and Social Committee, EESC*), ухваленому в липні 2011 р., загалом привітав його роль для нових навичок і робочих місць, але наголосив на необхідності узгодженості політики на рівні ЄС та на національному рівні, а також на ключовій ролі неурядових зацікавлених сторін.

Тож, входячи у 2011 р. Україна мала за орієнтир не лише першу національну Концепцію розвитку е-урядування, а й другий Європейський план розвитку е-урядування, які б і мали сприяти розв'язанню проблем, пов'язаних із впровадженням технологій е-урядування у діяльність ОДВ та ОМС, що на той час мали мають міжвідомчий, міжрегіональний характер і не могли бути розв'язані окремими ОВВ. Внаслідок ситуації, що склалася в інформаційній сфері, було неможливо підвищити рівень надання адміністративних послуг громадянам і суб'єктам господарювання із застосуванням ІКТ та підвищити ефективність використання бюджетних коштів, що спрямовувалися на створення та розвиток державних інформаційних систем. В цьому аспекті доволі цікавим вбачається простеження змісту і напрямів правового забезпечення е-урядування в Україні на обраному часовому відрізку.

2011 р. Знаковою подією цього року стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» [21] (далі – закон про ДПІ), яким визначався порядок здійснення

та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим законом, та інформації, що становить суспільний інтерес.

У роз'ясненні Міністерства юстиції України (далі – Мінюст), підготовленим А. Мішенковим [22], зазначалося, що на виконання Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи від 05.10.2005 р. № 1466 «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» та з метою забезпечення реалізації положень ст. 34 Конституції України стосовно свободи інформації, ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, а також для забезпечення ефективної реалізації права кожного на свободу вираження поглядів та доступ до інформації, права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб, парламентом були прийняті закони України про ДПІ та нова редакція Закону України «Про інформацію», які набрали чинності 10.05.2011 р.

Саме в цей час Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) було доручено запровадити моніторинг виконання ОВВ закону про ДПІ та моніторинг судових рішень, прийнятих у зв'язку з порушенням права на одержання публічної інформації, а також здійснювати в разі потреби підготовку пропозицій щодо вдосконалення названого закону [23]. Крім того, протягом 2011 р. усі без винятку вітчизняні міністерства і відомства були зайняті розробкою та прийняттям неймовірно великою кількістю НПА, присвячених особливостям реалізації положень закону про ДПІ.

Надзвичайно важливим у розвитку відносин е-урядування виявився Національний план дій на 2011 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. [24], в якому знайшли відображення й окремі положення, що розвивали концептуальні

завдання впровадження інструментів е-урядування і були суттєво скореговані по строках у 2013 р. [25]. В подальшому подібні плани також були затверджені відповідними указами [26, 27], але у 2014 р., з відомих причин, було оприлюднено лише проєкт. Власне у цьому ж році в Україні увесь процес правового забезпечення е-урядування був практично призупинений хоча і на нетривалий час. Тож, рік закінчення обраного для дослідження підетапу є не випадковим, адже, по-перше, План першої Концепції навіть у 2014 р. не був виконаний. По-друге, і у 2015 р. він не міг бути

виконаний в силу стрімких геополітичних процесів, в які поглинула Україна (Революція гідності, втеча президента і формування нової влади, анексія Криму, війна на Донбасі, підписання угоди про асоціацію з ЄС). Все це не могло не відобразитися на перспективах розвитку правового забезпечення е-урядування в Україні, основні напрями якого сконцентровані у таблиці 2.

Заплановані вище напрями правового забезпечення е-урядування в 2011 р. звісно не всі були виконані, але зміст найбільш важливих НПА полягав у наступному:

Таблиця 2

Перспективи правового забезпечення е-урядування в Україні 2011–2014 рр. [24–27]

№ з/п	Мета	Зміст завдання, найменування заходу
1	2	3
2011		
Реформа соціальної підтримки		
1.	Використання соціальної е-картки як інструмента для підвищення адресності пільг та соціальної допомоги	розроблення законопроекту, внесення на розгляд Верховної Ради України, супроводження в комітетах
Адміністративні послуги		
2.	Створення єдиної е-бази адміністративних (державних) послуг ОБВ та ОМС	внесення змін до постанови КМУ від 27 травня 2009 р. № 532 «Про затвердження Положення про Реєстр адміністративних послуг»
3.	Створення веб-порталу для забезпечення надання ОДВ та ОМС е-послуг, а також спеціальних центрів (пунктів) надання е-послуг громадянам і суб'єктам господарювання	розроблення Положень
Забезпечення розбудови ІС		
4.	Реалізація Концепції розвитку е-урядування в Україні	побудова основних системоутворюючих елементів системи «е-Уряд»
5.	Створення та забезпечення функціонування автоматизованої системи (далі – АС) «Єдине вікно подання е-звітності»	забезпечення приймання звітності, обов'язковість подання якої встановлено законодавством, в е-виді міністерствами, іншими центральними ОБВ та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування; розроблення положення про АС, технічного завдання на її створення та порядку функціонування; розроблення та затвердження форматів (стандартів) та структури е-документів для забезпечення подання е-звітності з використанням АС
6.	Впровадження системи е-документообігу з використанням цифрового е-підпису.	розроблення проєкту постанови КМУ щодо затвердження Типової інструкції з діловодства
7.	Оперування е-документами та їх архівне зберігання.	розроблення та затвердження Порядку роботи
Земельна реформа		
8.	Створення загальнодержавного земельного е-кадастру та відповідної земельно-інформаційної бази даних, проведення інвентаризації земельних ресурсів	створення загальнодержавного земельного е-кадастру та відповідної земельно-інформаційної бази даних, супроводження проєкту закону про державний земельний кадастр

1	2	3
2012		
Реформування системи охорони здоров'я		
9.	Модернізація первинної медичної допомоги у пілотних регіонах	видання КМУ акту щодо затвердження положення про е-реєстр пацієнтів
10.	Застосування інноваційних та інформаційних технологій у сфері ОЗ	запровадження системи е-документообігу у сфері ОЗ, зокрема е-обігу медичних форм
Підприємництво та адміністративні послуги		
11.	Впровадження системи державної е-реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців	прийняття Закону України про скасування вимог щодо необхідності обов'язкового надання паперових витягів, виписок з Єдиного державного реєстру
12.	Удосконалення процедур видачі документів дозвільного характеру та ліцензій	внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів, в якому передбачити перехід до е-способу подачі та отримання документів дозвільного характеру та ліцензій
Технічне регулювання		
13.	Забезпечення гармонізації національних стандартів з міжнародними та європейськими стандартами	створення загальнодоступної інформаційної е-бази національних стандартів
Регуляторна політика у податковій сфері		
14.	Спрощення адміністративних процедур для платників податків	нормативно-правове та організаційно-технічне забезпечення запровадження е-сервісу «Е-кабінет платника податків»; можливість е-декларування в режимі реального часу
Зовнішня торгівля		
15.	Підвищення ефективності використання кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій та міжнародної технічної допомоги	внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України щодо введення механізму формування відкритої е-бази даних проектів міжнародної технічної допомоги
Реформа вугільної галузі		
16.	Зниження регуляторного впливу держави на ринку вугільної продукції	здійснення продажу всього обсягу вугілля в Україні за прямими договорами та на торгових е-майданчиках (біржах); проведення тестових е-торгів
Розбудова е-урядування		
17.	Забезпечення роботи систем е-урядування	схвалення Концепції створення та функціонування інформаційної системи е-взаємодії державних баз даних
18.	Реалізація Концепції розвитку е-урядування в Україні	впровадження механізму е-взаємодії між центральними ОВВ, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями
19.	Ведення Національного реєстру інформаційних е-ресурсів	розроблення Положення
Національні проекти та інвестиції		
20.	Реалізація національного проекту «Відкритий світ»	впровадження пілотного проекту освітнього е-порталу
2013		
Фінансові послуги		
21.	Посилення прозорості діяльності та розкриття інформації учасниками фінансового ринку та вдосконалення регулювання їх діяльності	внесення змін до законодавства щодо діяльності із використанням цифрового е-підпису

1	2	3
Реформа медичного обслуговування		
22.	Завершення реорганізації первинної медичної допомоги	підготовка та затвердження технічного завдання на е-реєстр пацієнтів та на комплексну систему захисту інформації
Реформування системи пенсійного забезпечення		
23.	Створення умов для запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	створення сумісного з системою е-переказів банків програмно-технічного комплексу системи збирання страхових внесків до накопичувального фонду
Дозвільна система та сфера ліцензування		
24.	Спрощення порядку відкриття бізнесу	здійснення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців шляхом подання е-документів без обов'язкового використання цифрового е-підпису (з використанням інших способів ідентифікації особи)
25.	Спрощення дозвільної системи у сфері містобудування	розміщення е-версії роз'яснень на офіційних веб-сайтах уповноважених органів
Реформування митних процедур		
26.	Скорочення кількості документів, що подаються до митного оформлення	упровадження замість митної декларації використання залежно від виду транспорту накладних у вигляді е-документа для товарів, що не є підакцизними
Адміністративні послуги		
27.	Спрощення порядку надання адміністративних послуг	впровадження е-форми ведення реєстраційного обліку центрального ОБВ; оформлення та видача паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним е-носієм
Безпека перевезень автомобільним транспортом		
28.	Упровадження заходів щодо підвищення безпеки перевезень автомобільним транспортом загального користування	розроблення порядку ведення та запровадження Єдиного е-реєстру автобусних маршрутів; реалізація пілотного проекту запровадження е-системи обліку пасажирів, які мають право на пільговий проїзд
Земельна реформа		
29.	Забезпечення отримання інформації землевласниками та землекористувачами, а також ОБВ та ОМС	створення повного е-реєстру документації із землеустрою та оцінки земель
30.	Інформаційне наповнення Державного земельного кадастру	трансформація 100% картографічних матеріалів на паперових носіях в е-вигляд
Реформа системи публічного управління		
31.	Удосконалення порядку надання послуг відділами державної реєстрації актів цивільного стану	запровадження можливості попереднього е-запису (через мережу Інтернет в режимі он-лайн) на прийом
Е-урядування		
32.	Удосконалення державного регулювання та контролю за додержанням законодавства про цифровий е-підпис	внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про електронний цифровий підпис»; видання КМУ актів про затвердження технічних регламентів щодо забезпечення технічного регулювання інфраструктури відкритих ключів та надання послуг цифрового е-підпису
33.	Створення інформаційної системи е-взаємодії державних інформаційних ресурсів	затвердження плану дій з реалізації Концепції створення та функціонування інформаційної системи е-взаємодії державних інформаційних е-ресурсів; розроблення та внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України «Про державну інформаційну систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів»

1	2	3
34.	Впровадження в діяльність ОДВ та ОМС типових організаційно-технологічних рішень у сфері е-урядування	розроблення та затвердження Положень
35.	Введення в експлуатацію Державної інформаційної системи е-звернень громадян,	розроблення Положення про Державну інформаційну систему е-звернень громадян та Регламенту роботи
2014		
Е-урядування		
36.	Створення інтерактивної системи проведення оцінки е-готовності України	затвердження методики формування індикаторів розвитку ІС
37.	Функціонування Державної інформаційної системи е-звернень громадян, у тому числі реєстрацію в ній ОДВ та ОМС	затвердження Положення
38.	Визначення переліку державних реєстрів, їх державних та функцій з метою уникнення дублювання	затвердження Положення
39.	Запровадження ідентифікації особи під час доступу до ресурсів державних інформаційних систем без використання цифрового е-підпису	Розроблення та подання на розгляд КМУ проекту концепції

1) освітні відносини – впровадження та/або продовження педагогічного експерименту з дистанційного навчання на базі окремих закладів вищої освіти, впровадження навчального е-контенту відповідно до Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», на виконання Указу Президента України від 30 вересня 2010 р. № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» та з метою формування і змістового наповнення сучасного інформаційного навчального е-середовища системи освіти, впровадження в навчально-виховний процес інтерактивних комунікаційних технологій [28];

2) інформатизаційні відносини – утворення науково-технічної ради Національної програми інформатизації (наказ Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України (далі – Держінформнауки) від 21.07.2011 р. № 76, втратив чинність на підставі наказу від 19.09.2013 р. № 184);

3) відносини у сфері ОЗ – створення Єдиного е-реєстру листків непрацездатності – системи введення, накопичення, зберігання, передачі та використання інформації (даних) про видані, продовжені та обліковані

листки непрацездатності (наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2011 р. № 716, втратив чинність на підставі наказу від 01.06.2021 р. № 1066);

4) муніципальні відносини – міська цільова програма розвитку е-урядування в м. Києві, в якій зазначалося, що в попередні роки е-урядування в місті розвивалось хаотично, без урахування потреб розвитку ІС; зокрема, єдиного реєстру інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем міста, а також інформаційних ресурсів, які циркулюють в цих системах, немає; усі ці чинники значно погіршують якість надання регіональних адміністративних послуг у дистанційному режимі за допомогою ІКТ [29];

5) відносини е-урядування – впровадження системи е-взаємодії ОБВ (розпорядження КМУ від 28.12.2011 р. № 1363-р., втратило чинність на підставі постанови КМУ від 17.01.2018 р. № 55); вимоги до форматів даних е-документообігу в ОДВ [30].

2012 р. Цей рік виявився найбільш продуктивним з точки зору кількості прийнятих НПА у сфері, що безпосередньо або опосередковано торкається як е-урядування в цілому так і його окремих складових. Завдання на 2012 р.

стосовно побудови е-урядування були визначені згаданим вище указом [26].

З метою врахування загальнодержавних пріоритетів, здійснення конкретних заходів з реалізації окремих ключових проєктів, що посилять взаємодію ОДВ під час побудови загальнодержавної системи е-урядування і на виконання доручення Президента України від 03.07.2012 р. № 1-1/1759 щодо забезпечення впровадження ІКТ в усіх сферах суспільного життя, реалізації в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» щодо розбудови е-урядування був розроблений План заходів щодо створення та забезпечення функціонування систем е-урядування. Прийняття останнього було спрямоване на вирішення таких питань [31]: – виділення окремих завдань різних планів заходів в єдиний план цілісного проєкту е-урядування; – визначення межі проєкту в базовому, мінімально достатньому складі для початкового функціонування; – визначення пріоритетів, етапності (послідовності) та термінів виконання базових систем проєкту.

Втім, не менш важливим, а відносно такої складової е-урядування як адміністративні послуги – взагалі знаковим, було ухвалення цього року Закону України «Про адміністративні послуги», що набрав чинності 07.10.2012 р. і визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг [32].

Спираючись на раніше прийнятий Закон України «Про Державний земельний кадастр», а також на закон про адміністративні послуги, уряд затвердив Порядок ведення Державного земельного кадастру [33], який ведеться на паперових та е-носіях.

Питання впровадження комплексної АС е-документообігу зокрема та системи е-взаємодії ОВВ в цілому стали одними з основних в процесі реалізації завдань першої Концепції е-урядування. Так, постановою КМУ від 18.07.2012 р. № 670 (втратила чинність на підставі постанови КМУ № 55 від 17.01.2018 р.)

було затверджено Положення про систему е-взаємодії ОВВ, яка була призначена для автоматизації процесів створення, відправлення, передавання, одержання, оброблення, використання, зберігання, знищення е-документів та копій паперових документів в е-виді з використанням цифрового е-підпису. Іншою постановою КМУ (від 21.05.2012 р. № 46, втратила чинність на підставі постанови КМУ № 364 від 25.05.2016 р.) був затверджений Порядок інформаційного обміну між митними та іншими ОДВ за допомогою е-засобів передачі інформації. Наказом Мініюсту був затверджений Порядок роботи з е-документами через систему е-взаємодії ОВВ з використанням цифрового е-підпису [34], а також вимоги до форматів, структури та протоколів, що реалізуються у надійних засобах цифрового е-підпису (наказ Мініюсту, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 20.08.2012 р. № 1236/5/453, втратив чинність на підставі наказу № 3563/5/610 від 18.11.2019 р.).

Окремо слід відмітити два урядових НПА, концептуального характеру, що також присвячені регулюванню цього блоку відносин, як то: 1) Концепція створення та функціонування інформаційної системи е-взаємодії державних інформаційних е-ресурсів та план заходів щодо її реалізації [35, 36]; 2) Концепція створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами [37].

Реалізація державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні щодо забезпечення організаційних умов для участі громадськості у формуванні та реалізації політики на всіх рівнях і здійсненні громадського контролю за діяльністю ОВВ та ОМС, як було зазначено у Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (указ Президента від 24.03.2012 р. № 212/2012, втратив чинність на підставі указу Президента № 68/2016 від 26.02.2016 р.), передбачає, серед іншого, розвиток механізмів е-урядування та е-демо-

кратії. Не випадково рівень розвитку е-урядування було включено до Переліку індикаторів розвитку ІС [38]. Суттєвий поштовх у правовому забезпеченні отримав блок відносин щодо впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», де були схвалений план дій [39] та затверджений план заходів [40].

Продовження розвитку в правовому регулюванні отримали й інші групи відносин, пов'язаних зі сферою е-урядування, а саме:

1) бюджетні відносини – Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Електронне урядування» [41];

2) інформатизаційні відносини – інформатизація законотворчого процесу у Верховній Раді України на 2012–2017 рр. [42];

3) відносини в сфері ОЗ – процедура створення та функціонування е-реєстру пацієнтів (постанова КМУ від 06.06.2012 р. № 546, втратила чинність на підставі постанови КМУ № 411 від 25.04.2018);

4) освітні відносини – впровадження пілотного проекту «LearnIn – SMART навчання» [43], результати експериментального впровадження освітнього е-ресурсу «Щоденник.ua» [44], Програма інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів «Школи-новатори» на період до 2015 р. [45].

2013 р. Цей рік продовжив розвиток вітчизняного законодавства про е-урядування головним чином виходячи із положень Національного плану дій на 2013 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. [27]. А найбільш помітними НПА стали дві урядові Концепції та Стратегія, які спрямовувалися на врегулювання наступних видів відносин е-урядування:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 р., якою визнано важливою складовою успішної реалізації європейського вектора ефективну взаємодію влади з громадянським

суспільством у процесі підготовки та виконання євроінтеграційних реформ [46].

2. Концепція створення та функціонування АС «Єдине вікно подання електронної звітності», метою створення якої є впорядкування механізму е-взаємодії центральних ОВВ та суб'єктів подання звітності через впровадження уніфікованих стандартів подання, оброблення, використання та зберігання звітності, належне нормативно-правове, методологічне, організаційне та технологічне забезпечення учасників процесу подання е-звітності [47].

3. Стратегія розвитку ІС в Україні, що визначала мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку ІС в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізм реалізації цієї Стратегії з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України в перспективі до 2020 р. Крім того, в цій Стратегії вперше розкривалися такі поняття як е-демократія, е-економіка, е-комерція, е-послуга, е-культура, е-освіта, е-медицина [48].

Задля визначення механізму розрахунку індикаторів розвитку ІС та необхідних для розрахунку даних та алгоритмів було затверджено відповідну Методику [49]. Також у розвиток Концепції створення та функціонування інформаційної системи е-взаємодії державних інформаційних е-ресурсів був затверджений план заходів щодо її реалізації [50].

Інші види відносин, пов'язаних із е-урядуванням були врегульовані цього року наступними НПА:

– адміністративні послуги – Порядок ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг (постанова КМУ від 03.01.2013 р. № 13, у редакції постанови КМУ від 11.07.2013 р. № 556, втратила чинність на підставі постанови КМУ № 514 від 14.05.2021 р.); – план заходів щодо створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг [51];

– інформатизаційні відносини – утворення Ради з питань інформатизації при Держінформнауки [52];

– телекомунікаційні відносини – порядок використання ресурсів мережі Інтернет в Державній судовій адміністрації України (далі – ДСА), територіальних управліннях ДСА, місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції (наказ ДСА від 12.11.2013 р. № 148, втратив чинність на підставі наказу ДСА № 230 від 15.11.2016 р.);

– відносини у сфері е-звернень громадян – впровадження Державної інформаційної системи е-звернень громадян, призначеної для подання громадянами до ОВВ та ОМС звернень у формі е-документів, забезпечення оперативного контролю з боку громадян за розглядом їх звернень, ведення ОВВ та ОМС обліку звернень та контролю за вирішенням порушених у них питань [53].

2014 р. Як вже зазначалося цей рік став справжнім випробуванням для України і не лише у євроінтеграційному аспекті. У перше півріччя можна згадати лише про закон, яким були внесені зміни до деяких законодавчих актів України (всього – 56) у зв'язку з прийняттям нової редакції закону про інформацію та закону про ДПП. Зокрема ст. 212-3 «Порушення права на інформацію та права на звернення» Кодексу України про адміністративні правопорушення була викладена у новій редакції [54].

Знаковою подією цього року стало реформування Держінформнауки у Державне агентство з питань е-урядування України, яке було центральним ОВВ, діяльність якого спрямовувалася і координувалася КМУ і який реалізував державну політику у сферах інформатизації, е-урядування, формування і використання національних інформаційних е-ресурсів, розвитку ІС (постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 492, втратила чинність на підставі постанови КМУ № 645 від 27.06.2023 р.).

Необхідність вдосконалення нормативно-правового забезпечення та попередження й нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері стали підставою для прийняття відповідного

рішення Радою національної безпеки і оборони України [55].

Вагоме слово щодо проблем законодавчого забезпечення розвитку ІС в Україні висловив й вітчизняний парламент. Сучасне суспільство характеризується якісно новими тенденціями розвитку в інформаційній сфері, насамперед стрімким формуванням глобального інформаційного простору та глобальним інформаційним протиборством, розробкою і використанням новітніх ІКТ, виникненням принципово нових суспільних відносин за різноманітними напрямками інформаційної діяльності, зокрема, е-урядування, доступ до публічної інформації, функціонування засобів масової інформації, державна статистика і документообіг, інформаційна діяльність у галузях освіти і науки, культури і мистецтва, в економічній, фінансовій, банківській, правоохоронній, законотворчій та інших сферах, які потребують всебічного дослідження і належного правового забезпечення [56].

Інформаційні та інформатизаційні відносини у сфері е-урядування були точково врегульовані окремими НПА, серед яких виділимо: – Концепцію інформатизації Міністерства оборони України, спрямовану на задоволення інформаційних потреб зацікавлених користувачів (споживачів) на основі створення, розвитку і використання системи інформаційних е-ресурсів, інформаційних систем, мереж та інформаційних технологій в інформаційному середовищі [57]; – структуру веб-порталу «Судова влада України», Регламент інформаційного наповнення, Перелік відповідальних структурних підрозділів за його супроводження, а також Технологічний процес розміщення інформації [58].

Цей рік завершив обраний підетап розвитку законодавства про е-урядування, який був підсумований Угодою про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у Верховній Раді України восьмого скликання, де серед іншого, передбачалися концептуальні зміни до правового регулювання сфери е-урядування [59].

Висновки. Проведений огляд та аналіз особливостей та специфіки правового регулювання відносин е-урядування впродовж 2011–2014 років, дав підстави для таких узагальнень.

1. Аргументовано, що початок першого концептуального етапу формування законодавства України про е-урядування супроводжувався визнанням одним із пріоритетів розвиток інформаційного суспільства, серед інструментів якого важливе місце посідає саме е-урядування, покликане сприяти створенню умов для відкритого і прозорого державного управління за допомогою е-уряду, як інфраструктури інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання.

2. З'ясовано, що однією з цілей першої Концепції е-урядування було задеклароване виконання основних положень Програми економічних реформ на 2010–2014 рр., в якій безпосередньо про е-урядування взагалі не згадувалося, але при цьому фігурували окремі його елементи: – е-база даних адміністративних послуг; – державна е-реєстрація юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців; – створення е-майданчиків торгівлі газом; – створення загальнодержавного е-кадастру землі.

3. Розглянуто розвиток сфери е-урядування в Європейському Союзі, що відбувався на тлі другого Європейського плану дій розвитку е-урядування на 2011–2015 рр. і супроводжувався прийняттям таких актів законодавства як: – Директива № 2006/123/ЄС від 09.03.2011 р. про реалізацію прав пацієнтів на транскордонну охорону здоров'я; – Регламент № 1024/2012 від 25.10.2012 р. про адміністративну співпрацю через інформаційну систему внутрішнього ринку; – Директива № 2013/37/ЄС від 26.06.2013 р. про внесення змін до Директиви № 2003/98/ЄС про повторне використання інформації державного сектору; – Директива № 2014/55/ЄС від 16.04.2014 р. про е-виставлення рахунків у публічних закупівлях; – Регламент № 910/2014 від 23.07.2014 р.

про е-ідентифікацію та довірчі послуги для е-транзакцій на внутрішньому ринку.

4. Систематизовано перспективи розвитку правового забезпечення е-урядування в Україні впродовж 2011–2014 рр., яким планувалося охопити реформування наступних сфер: – е-урядування; – інформаційне суспільство; – публічне управління; – адміністративні послуги; – соціальна підтримка, пенсійне забезпечення; – охорона здоров'я, медичне обслуговування; – національні проекти та інвестиції; – зовнішня торгівля; – технічне регулювання; – дозвільна система та ліцензування; – підприємництво; – фінансові послуги; – податки; – митні процедури; – транспорт; – земля; – вугілля.

5. Виявлено, що знаковою подією 2011 р. стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації», нової редакції Закону України «Про інформацію», а також Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку е-урядування в Україні та Національного плану дій на 2011 р. щодо впровадження Програми економічних реформ, в якому знайшли відображення й окремі положення, що розвивали концептуальні завдання впровадження інструментів е-урядування. Його окремі нормативно-правові акти головним чином були орієнтовані на регулювання таких видів відносин як освітні, інформатизаційні, муніципальні, у сфері охорони здоров'я та е-урядування.

6. Обґрунтовано, що 2012 р. виявився найбільш продуктивним з точки зору кількості прийнятих нормативно-правових актів у сферах, що безпосередньо або опосередковано торкалися як е-урядування в цілому так і його окремих складових. Надзвичайно важливим було ухвалення Закону України «Про адміністративні послуги», впровадження комплексної системи е-документообігу, прийняття двох Концепцій, присвячених функціонуванню інформаційної системи е-взаємодії державних інформаційних е-ресурсів та системи управління міграційними процесами, а також Стратегії державної політики спри-

яння розвитку громадянського суспільства в Україні. Суттєвий поштовх у правовому забезпеченні отримали блоки відносин щодо впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», бюджетні, інформатизаційні, освітні та відносини у сфері охорони здоров'я.

7. Встановлено, що у 2013 р. найбільш помітними нормативно-правовими актами стали дві урядові Концепції та Стратегія, які спрямовувалися на врегулювання таких відносин е-урядування як: – інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України; – створення та функціонування системи «Єдине вікно подання е-звітності»; – розвиток інформаційного суспільства в Україні. Подальший розвиток правового регулювання отримали відносини у сфері

адміністративних послуг, е-звернень громадян, а також інформатизаційні та телекомунікаційні відносини.

8. Визначено складні особливості розвитку законодавства про е-урядування в 2014 р., коли його процес на нетривалий час був практично призупинений, але супроводжувався внесенням змін до більш ніж півсотні законодавчих актів України у зв'язку з реформування інформаційного законодавства, створенням Державного агентства з питань е-урядування, прийняттям окремих підзаконних актів інформаційного та інформатизаційного спрямування, і підсумований Угодою про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у Верховній Раді України, де серед іншого, були передбачені концептуальні зміни до правового регулювання сфери е-урядування.

Анотація

У статті досліджено розвиток законодавства про е-урядування на підетапі першої національної Концепції впродовж 2011–2014 рр. та другого Європейського плану дій розвитку е-урядування на 2011–2015 рр., який супроводжувався прийняттям низки Директив та Регламентів. Аналіз програмних документів того часу дозволив систематизувати перспективи розвитку правового забезпечення е-урядування в Україні, яким планувалося охопити реформування наступних сфер: – е-урядування; – інформаційне суспільство; – публічне управління; – адміністративні послуги; – соціальна підтримка, пенсійне забезпечення; – охорона здоров'я, медичне обслуговування; – національні проєкти та інвестиції; – зовнішня торгівля; – технічне регулювання; – дозвільна система та ліцензування; – підприємництво; – фінансові послуги; – податки; – митні процедури; – транспорт; – земля; – вугілля. Знаковою подією 2011 р. стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації», нової редакції Закону України «Про інформацію», а також Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку е-урядування в Україні та Національного плану дій, в якому знайшли відображення й окремі положення, що розвивали концептуальні завдання впровадження інструментів е-урядування. 2012 р. виявився найбільш продуктивним з точки зору кількості прийнятих нормативно-правових актів у сфері е-урядування. Надзвичайно важливим було ухвалення Закону України «Про адміністративні послуги», суттєвий поштовх у правовому забезпеченні отримали блоки відносин щодо впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», бюджетні, інформатизаційні, освітні та відносини у сфері охорони здоров'я. У 2013 р. найбільш помітними нормативно-правовими актами стали дві урядові Концепції та Стратегія, які спрямовувалися на врегулювання окремих відносин е-урядування. Розвиток е-урядування в 2014 р. на тлі геополітичних процесів був практично призупинений на нетривалий час, але супроводжувався внесенням численних змін інформаційного характеру до законодавчих актів України, створенням Державного агентства з питань е-урядування.

Ключові слова: е-урядування, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне суспільство, правове регулювання, органи влади, нормативно-правові акти.

Kirin R.S., Shyrshykova R.M. Development of legislation on e-government at the sub-stage of the first concept (2011–2014)

Summary

The article analyzes the development of e-government legislation at the sub-stage of the first national Concept in 2011–2014 and the second European e-Government Action Plan for 2011–2015, which was accompanied by the adoption of a number of Directives and Regulations. The analysis of the program documents of that time allowed us to systematize the prospects for the development of legal support for e-government in Ukraine, which was planned to cover the reform of the following areas: – e-governance; – information society; – public administration; – administrative services; – social support, pensions; – healthcare, medical services; – national projects and investments; – foreign trade; – technical regulation; – permitting and licensing; – entrepreneurship; – financial services; – taxes; – customs procedures; – transport; – land; – coal. A landmark event in 2011 was the adoption of the Law of Ukraine “On Access to Public Information”, a new version of the Law of Ukraine “On Information”, as well as the Action Plan for the Implementation of the Concept of e-Governance Development in Ukraine and the National Action Plan, which also reflected certain provisions that developed the conceptual tasks of implementing e-governance tools. The year 2012 was the most productive in terms of the number of adopted legal acts in the field of e-government. The adoption of the Law of Ukraine “On Administrative Services” was extremely important, and the blocks of relations related to the implementation of the Open Government Partnership Initiative in Ukraine, budgetary, informatization, educational and healthcare relations received a significant impetus in legal support. In 2013, the most notable legal acts were two governmental Concepts and a Strategy aimed at regulating certain e-government relations. The development of e-governance in 2014 was practically suspended for a short time against the backdrop of geopolitical processes, but was accompanied by numerous informational changes to the legislative acts of Ukraine and the establishment of the State Agency for E-Governance.

Key words: e-governance, information and communication technologies, information society, legal regulation, authorities, regulations.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р. (втратило чинність на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80#Text>
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European eGovernment Action Plan 2011–2015 Harnessing ICT to promote smart, sustainable & innovative Government. SEC(2010) 1539 final. Brussels, 15.12.2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0743:FIN:EN:PDF>
3. Europe 2020 strategy Involvement of the EESC. URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-01-14-110-en-c.pdf>
4. Лопушинський І. Електронна демократія та електронне урядування: досвід США для України. *Публічне управління: теорія та практика*. 2011. № 2(6). С. 60–68.
5. Нестерович В.Ф. Вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів з використанням комп’ютерних мереж. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 73–81.

6. Шуляк В. Система нормативно-правового забезпечення електронного урядування в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 4. С. 133–142.
7. Фурашев В.М. Структурні електронного урядування. *Правова інформатика*. 2012. № 4. С. 43–49.
8. Інституційні та організаційні засади впровадження електронного урядування: кращі зарубіжні практики за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської. К.: НАДУ, 2011. 172 с.
9. Волох О. Генезис електронного урядування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 121–125.
10. Кірін Р.С., Шеховцов В.В. Право е-урядування: інформаційний та інформатизаційний етапи формування системи джерел. *The scientific heritage*. 2023. № 121. pp. 14–24. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8371806>
11. Кірін Р. Правове регулювання відносин е-урядування на етапі інтернетизації діяльності органів влади (2002–2003 рр.). *Юридичний вісник*. 2024. № 3. С. 148–157. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2024.17>
12. Кірін Р.С. Етап інтернетизації діяльності органів влади: особливості правового регулювання відносин е-урядування в 2004–2005 рр. *Juris Europensis Scientia*. 2024, 3. С. 7–13. DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2024.2>
13. Кірін Р.С. Інформаційно-телекомунікаційний підетап (2006–2008 рр.) правового регулювання відносин е-урядування. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 4 (57), 2024. С. 20–29. DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2024.4>
14. Про виконання Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада»: рішення Комітету з економічних реформ при Президентові України. *Урядовий кур'єр* від 02.09.2010. № 161.
15. e-Government actions targeting businesses Commission's actions implemented, but availability of e-services still varies across the EU. European Court of Auditors. Special report. № 24. 2022. URL: https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/e-government-24-2022/en/#_Ref106607555
16. Directive № 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 on the application of patients' rights in cross-border healthcare. *Official Journal of the European Union*. L 88/45. 4.4.2011.
17. Regulation № 1024/2012/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on administrative cooperation through the Internal Market Information System and repealing Commission Decision 2008/49/EC ('the IMI Regulation'). *Official Journal of the European Union*. L 316/1. 14.11.2012.
18. Directive 2013/37/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 amending Directive 2003/98/EC on the re-use of public sector information. *Official Journal of the European Union*. L 175/1. 27.6.2013 (директива скасована від 17.07.2021 р.).
19. Directive № 2014/55/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on electronic invoicing in public procurement. *Official Journal of the European Union*. L 133/1. 6.5.2014.
20. Regulation № 910/2014/EU of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC. *Official Journal of the European Union*. L 257/73. 28.8.2014.
21. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

22. Закон України «Про доступ до публічної інформації»: інформаційний прорив в Україні : роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.05.2011 р. *Дебет-Кредит (Галицькі контракти)* від 08.08.2011. № 31, стор. 57.
23. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації : Указ Президента України від 5 травня 2011 р. № 547/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 35, ст. 1433.
24. Про Національний план дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» : Указ Президента України від 27 квітня 2011 р. № 504/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 33, ст. 1375.
25. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2011 р. № 1014 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 р. № 1072-р, втратило чинність на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2011-%D1%80#Text>
26. Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» : Указ Президента України від 12 березня 2012 р. № 187/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 22, ст. 825.
27. Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» : Указ Президента України від 12.03.2013 р. № 128/2013. *Офіційний вісник України*. 2013. № 21, ст. 700.
28. Про заходи щодо впровадження електронного навчального контенту : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.04.2011 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0302736-11#Text>
29. Про затвердження Міської цільової програми розвитку електронного урядування в місті Києві на 2012 – 2014 роки : рішення Київської міської ради від 10.11.2011 р. № 602/6838. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mr111460?an=1&ed=2011_11_10
30. Про вимоги до форматів даних електронного документообігу в органах державної влади. Формат електронного повідомлення : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20 жовтня 2011 р. № 1207. *Офіційний вісник України*. 2011. № 91, ст. 3321.
31. Розбудова майбутньої «Електронної держави Україна». Проекти електронного урядування в Україні. URL: <https://nkrzi.gov.ua>
32. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
33. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>
34. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади з використанням електронного цифрового підпису : наказ Міністерства юстиції України від 01.11.2012 р. № 1600/5. *Офіційний вісник України*. 2012 р., № 87, ст. 3561.
35. Про схвалення Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів : розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 5 вересня 2012 р. № 634-р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 67, ст. 2753.

36. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 517-р. *Урядовий кур'єр* від 07.08.2013. № 141.
37. Про схвалення Концепції створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2012 р. № 870-р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 85, ст. 3469.
38. Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства : постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2012 р. № 1134. *Офіційний вісник України*. 2012. № 93, ст. 3782.
39. Про схвалення плану дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2012 р. № 220-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2012-%D1%80#Text>
40. Про затвердження плану заходів з впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 липня 2012 р. № 514-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-2012-%D1%80#Text>
41. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Електронне урядування» : постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2012 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2012-%D0%BF#Text>
42. Про затвердження Програми інформатизації законотворчого процесу у Верховній Раді України на 2012–2017 роки : Постанова Верховної Ради України від 5 липня 2012 р. № 5096-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 58, ст. 2322.
43. Про впровадження пілотного проекту «LearnIn – SMART навчання» : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 12.07.2012 р. № 812. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0812736-12#Text>
44. Про затвердження результатів експериментального впровадження електронного освітнього ресурсу «Щоденник.ua» : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 16.05.2012 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0585736-12#Text>
45. Про впровадження програми «Школи-новатори» : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.01.2012 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0058736-12#Text>
46. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 168-р. *Офіційний вісник України*. 2013 р. № 26, ст. 876.
47. Про схвалення Концепції створення та функціонування автоматизованої системи «Єдине вікно подання електронної звітності» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 серпня 2013 р. № 587-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 64, ст. 2329.
48. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 44, ст. 1581.
49. Про затвердження методики формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства : наказ Міністерства освіти і науки України від 06.09.2013 р. № 1271. *Офіційний вісник України*. 2013. № 76, ст. 2850.

50. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 517-р. *Урядовий кур'єр* від 07.08.2013. № 141.
51. Про затвердження плану заходів щодо створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2013 р. № 718-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 74, ст. 2739.
52. Про утворення Ради з питань інформатизації при Держінформнауки : наказ Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України від 19.09.2013 р. № 184. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0184847-13#Text>
53. Про затвердження Положення про Державну інформаційну систему електронних звернень громадян : постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 р. № 958. *Офіційний вісник України*. 2014. № 4, ст. 104.
54. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про доступ до публічної інформації» : Закон України від 27 березня 2014 р. № 1170-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1170-18#Text>
55. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України : рішення Ради національної безпеки і оборони України (введено в дію Указом Президента № 449/2014 від 01.05.2014 р.). *Офіційний вісник України*. 2014. № 37, ст. 986.
56. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні» : Постанова Верховної Ради України від 3 липня 2014 р. № 1565-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 33, ст. 1163.
57. Про затвердження Концепції інформатизації Міністерства оборони України : наказ Міністерства оборони України від 17.09.2014 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0650322-14#Text>
58. Про організаційне забезпечення функціонування веб-порталу «Судова влада України» : наказ Державної судової адміністрації України від 17.02.2014 р. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030750-14#Text>
59. Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» від 27.11.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15#Text>